

УДК 351:681.32

М. О. Дурман, кандидат технічних наук,
доцент кафедри інформатики і комп'ютерних наук
Херсонського національного технічного університету

ОДИН ІЗ ПРИНЦИПІВ ФОРМУВАННЯ ДЕРЖАВНОЇ РЕГУЛЯТОРНОЇ ПОЛІТИКИ

Проаналізовано сучасний стан досліджень державної регуляторної політики (ДРП). Показано, що одним із головних принципів для формування ДРП має стати визначення стратегічного напрямку розвитку держави, регіону або галузі господарювання. Запропоновано модель формування ДРП на основі просторової багатовимірної структури системних знань.

Ключові слова: державна регуляторна політика; модель формування ДРП; стратегічне планування; просторова багатовимірна структура системних знань.

In article the analysis the current state of research on state regulatory policy (SRP). It is shown that one of the main principles for the formation SRP should be the determining strategic direction of the state, region or sector of economic. A model of the SRP based on spatial multi-dimensional structure of system knowledge.

Key words: state regulatory policy; model of formation SRP; strategic planning; spatial multi-dimensional structure of system knowledge.

Постановка проблеми (постановка проблеми у загальному вигляді та її зв'язок з важливими науковими чи практичними завданнями). В Україні перші спроби до дерегуляції підприємницького середовища робилися на початку та всередині 90-х рр. Завдяки цьому відбулося значне зростання підприємств малого та середнього бізнесу (МСБ), які отримали поштовх до свого розвитку. З часом темпи зростання почали зменшуватися через певні об'єктивні та суб'єктивні причини, а саме: рівень податкового навантаження і вартість основних ресурсів виробництва зростали, податкова система ставала більш громіздкою, а держава почала вводити різні адміністративні обмеження на початок та ведення бізнесу (ліцензії, сертифікати, дозволи тощо). У цей час змінилося й ставлення чиновників до бізнесу, внаслідок якого вони (а в їх особі й держава) почали вбачати в підприємцях не партнерів із соціально-економічного розвитку держави, а "дійну корову", в якій необхідно відібрати все, що їй належить, а потім забути. Тому вже на початку 2000-х рр. назріла революційна ситуація, коли представники бізнесу більше не могли працювати в таких умовах і почали активно захищати свої права, що й спричинило прийняття Верховною Радою України низки нормативно-правових актів (НПА), які сприяли розвитку підприємництва й захищали бізнес-структури та фізичних осіб – підприємців. Це такі НПА: Закон України "Про засади державної регуляторної політики у сфері господарської діяльності" [1]; Закон України "Про Національну програму сприяння розвитку малого підприємництва в Україні" [2].

Незважаючи на те, що ці та інші НПА були прийняті й почали діяти, вони, як і кожна регуляторна дія, ефективно впливали на бізнес лише певний час. Тому й законодавча, й виконавча гілки влади неодноразово порушували тему дерегуляції. За останні два роки зроблено досить багато – від спрощення процедури відкриття бізнесу до скорочення переліку ліцензованих робіт, від

© М. О. Дурман, 2013

спрошення видачі будівельних дозволів до введення системи “ринкового” нагляду, від гуманізації економічних злочинів до відміни техогляду. Було прийнято Податковий і Митний кодекси, запроваджено автоматичне відшкодування ПДВ (перші спроби його запровадження розпочалися ще в 2004–2005 рр.), скорочено кількість митних процедур. Проте всі ці заходи в більшості випадків спрямовано на виправлення перекосів, які сама держава й створювала.

Все це відбувалося, на нашу думку, саме тому, що у всіх гілок державної влади не було стратегічного бачення шляху суспільно-економічного розвитку нашої держави та етапів, які вона має проходити на цьому шляху. Тому для розв’язання проблеми формування державної регуляторної політики слід застосовувати принципи стратегічного управління та стратегічного планування, адаптуючи їх до кожного рівня державного управління (національного, регіонального, місцевого) й відповідних органів державної влади та органів місцевого самоврядування. Для збільшення ефективності та функціональності запропонованих рішень можна застосовувати здобутки сучасних інформаційних технологій, у тому числі принципи електронної взаємодії та електронного врядування.

Аналіз останніх досліджень і публікацій (аналіз останніх досліджень і публікацій, в яких започатковано розв’язання даної проблеми і на які спирається автор, виділення не вирішених раніше частин загальної проблеми, котрим присвячується означена стаття). Серед провідних науковців, що досліджували державне управління із загальносистемних позицій, можна назвати Г. В. Атаманчука, Н. Р. Нижник, В. Д. Бакуменка, М. Х. Корецького та ін. Питаннями застосування інформаційних технологій у державному управлінні опікувалися О. В. Нестеренко, О. В. Половцев. Формуванню принципів державної регуляторної політики присвятили свої здобутки в різних галузях наукових знань В. І. Ляшенко, О. Х. Юлдашев, Т. М. Мельник, Д. В. Ляпін, М. А. Погрібняк, О. В. Літвінов та ін. Незважаючи на велику кількість науковців, які висвітлювали поставлену проблему, ще недостатньо розроблені питання формування державної регуляторної політики з урахування планів стратегічного розвитку держави та регіонів.

Мета статті (формулювання цілей статті (постановка завдання) – розгляд можливості застосування принципів стратегічного планування, що активно використовується для розробки моделей розвитку підприємств, для формування моделей державної регуляторної політики у сфері господарської діяльності та інших суспільно-економічних відносин.

Виклад основного матеріалу (виклад основного матеріалу дослідження з повним обґрунтуванням отриманих наукових результатів). Як зазначається у [3], ключовими складовими регуляторної політики є: а) доступ зацікавлених груп до проекту рішення та регламентація умов попереднього оприлюднення для проведення публічних консультацій, отримання зауважень і пропозицій; б) якісний та кількісний аналіз можливого впливу рішення на сектори держави, бізнесу та громадськості; в) оцінка результативності рішення; г) його періодичний перегляд.

У своєму дослідженні ми аналізуємо пункт б), оскільки він найбільше піддається моделюванню, яке є основним методом дослідження тих чи інших явищ, процесів, механізмів у різних сферах наукових досліджень та практичних застосувань, у тому числі у сфері державного управління. Моделювання також (у широкому сенсі) є науково обґрунтованим методом оцінки характеристик складних систем, що використовується для розробки та реалізації управлінських рішень. Оскільки заходи, що виконуються в ході реалізації державної регуляторної політики, є управлінськими рішеннями, то на них теж мають поширюватися всі моделі та інструменти, що використовуються для підтримки та прийняття рішень.

Для розробки ефективніших управлінських рішень у відповідних підрозділах органів державної влади та органів місцевого самоврядування необхідно застосовувати імітаційне

чи ситуаційне моделювання прийняття управлінських рішень (у тому числі з питань дерегуляції) на основі аналізу різних сценаріїв необхідних заходів [4]. У принципі, будь-яке прийняття рішення можна подати як інформаційну систему з різними інформаційними потоками у вигляді документів, розпоряджень, запитів, що обертаються всередині організації, вхідних або вихідних із/в зовнішнє середовище. Тому на вироблення рішення впливає не тільки поставлена мета регулювання, але й зовнішні та внутрішні збурення, можливі альтернативи (включаючи збереження status quo), наявність критеріїв ефективності рішень тощо.

Тому загальну модель циклу підготовки і прийняття рішень у цьому випадку можна подати у вигляді просторової багатовимірної структури системних знань: $S' = \{ S, M, A, E, D, X, G \}$, де S – вихідна ситуація, M – множина моделей розвитку ситуації, A – множина альтернатив розвитку ситуації, E – множина критеріїв оцінки ефективності рішень, D – множина рішень, X – множина станів об'єкта, S' – ситуація, що виникає в результаті прийнятого рішення, G – мета управління об'єктом (рис. 1). На першому місці розташовано моделі розвитку ситуації (стратегічні плани розвитку держави, галузі чи регіону). Саме від того, який план розвитку буде взято за основу на першому етапі, прийматиметься подальше рішення стосовно альтернатив розвитку ситуації.

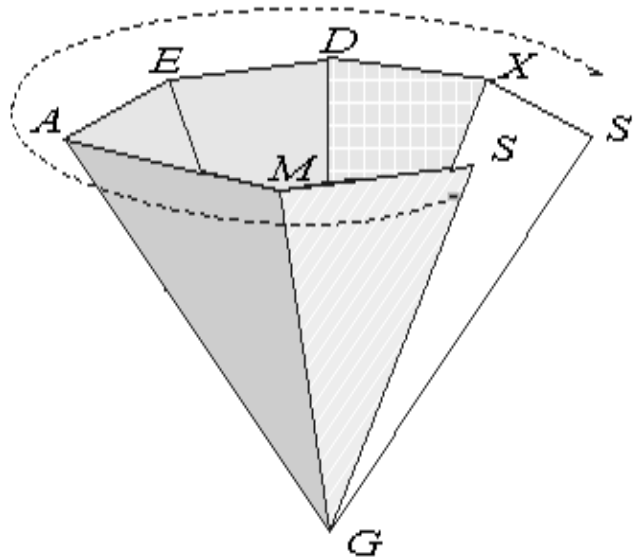

Рис. 1. Модель циклу прийняття рішення

Далі позначимо через $F_k = \psi(U, S, A)$ – k -й вектор цільових показників оптимізаційної задачі, в ролі яких можуть використовуватися такі кількісні та якісні показники, як надходження до бюджету, збільшення кількості робочих місць, підвищення інформованості бізнесу чи громадян, зменшення соціальної напруженості тощо. Кількісні показники можна визначати за допомогою статистичних даних чи експертних оцінок, якісні – за допомогою експертних оцінок. Тоді $U = (U_1, \dots, U_T)$ – траєкторії керівних змінних, A і S – екзогенні та ендогенні траєкторії параметрів зовнішнього і внутрішнього середовища, які впливають на процес прийняття рішення. Ця модель дозволяє:

- використовувати різні критерії оптимальності та ефективності рішень, що приймаються;

- досліджувати поведінку цих критеріїв у моделі;
- розглянути ступінь їх впливу на прийняття рішення.

Крім того, чим більше на початковому етапі моделей розвитку ситуацій (або інших знань) (рис. 1), тим більше можливих варіантів рішень та критеріїв їх ефективності може бути, тим складнішим стає вироблення найефективнішого регуляторного рішення.

Таким чином, завданням оптимізації управлінських рішень є вибір оптимальної траєкторії розвитку того чи іншого об'єкта регуляції (галузі господарювання, території регіону чи місцевої громади), на який впливає наше рішення. На всі параметри можуть накладатися комплексні обмеження, невиконання будь-якого з них інтерпретується як неприпустимість або недоцільність. У рамках запропонованої комплексної моделі можна пов'язати між собою процеси розробки, прийняття, запровадження регуляторних рішень, а також процес відстеження їх результативності. Крім того, моделювання може відбуватися із застосуванням сучасних інформаційних технологій, що дозволить активно залучати до прийняття рішень громадськість та бізнес-структури.

Висновки з даного дослідження і перспективи подальших розвідок у даному напрямку. З вищезазначеного дослідження можна зробити висновок: запропонована модель формування державної регуляторної політики з урахуванням принципів стратегічного планування, яка ґрунтується на просторовій багатовимірній структурі системних знань, передбачає ефективніший механізм розробки регуляторних рішень. Ця модель може поширюватись на законодавчу й виконавчу гілки влади, а також на органи місцевого самоврядування, з урахуванням галузевих чи регіональних особливостей. Перспективи подальших розвідок можуть відбуватися як через оптимізацію регуляторного середовища (прийняття нових та доопрацювання вже чинних нормативно-правових актів), так і через розробку ефективнішого процесу прийняття регуляторних рішень (грамотна побудова механізму взаємодії виконавців, оптимізація інформаційних потоків, відсіювання непотрібної інформації, спрощення пошуку та отримання необхідної інформації).

Список використаних джерел:

1. Про засади державної регуляторної політики у сфері господарської діяльності : Закон України від 11.09.2003 р. № 1160-IV // Офіційний вісник України. – 2003. – № 41.
2. Про Національну програму сприяння розвитку малого підприємництва в Україні : Закон України від 21.12.2000 р. № 2157-III // Офіційний вісник України. – 2001. – № 4.
3. Ляпін Д. В. Щодо шляхів вдосконалення реалізації регуляторної політики в Україні. Аналітична записка [Електронний ресурс] / Ляпін Д. В. – Режим доступу : <http://www.niss.gov.ua/articles/517>. – Назва з екрана.
4. Дурман М. О. Застосування інформаційно-аналітичних систем при оцінці регуляторних впливів у сфері державного управління / М. О. Дурман, О. Л. Дурман // Актуальні проблеми державного управління, педагогіки і психології : зб. наук. пр. – Херсон. – 2011. Вип. 1(2). – С. 21–23.